

spelling vereenvoudiging

In Moer 1985/1 schreef Jan Berits over de actie 'Goet gespelt spelling '85'.

De redactie riep de lezers op te reageren.

*Annerieke Freeman, medewerkster van de openbare bibliotheek in Hilversum, gaf daar-
aan gevolg. Hierbij haar reactie.*

*Jan Berits kreeg van de redactie de gelegenheid kort te reageren op Wim Ruitenbeek en
VON-bestuur België (zie Moer 1985/1) en op Annerieke.*

De lezer blijft uitgenodigd deel te nemen aan de discussie.

Annerieke Freeman-Smulders

VOOR DEZE POGGERT EEN BEKER JOGGERT

Toen ik het artikel "n Nieuwe sgool, 'n nieuwe spel-
ling' las, betrapte ik mijzelf erop dat ik anders ge-
spelde woorden ging subvocaliseren, alsof ik een
tekst in dialect of in het Zuidafrikaans las. Ik rea-
liseerde me toen dat lezen in een andere spelling
leesmoeilijkheden met zich mee kon brengen. De
onervaren of slechte lezer immers heeft de ge-
woonte alle woorden in gedachten uit te spreken;
dat leidt tot een lage leessnelheid en brengt ver-
mindering van begrip met zich mee.

Spellinghervormers willen de problemen met
foutloos schrijven verminderen, en terecht. De
gevolgen voor het leesonderwijs en het lezen in
een andere spelling krijgen minder aandacht. Het
leesonderwijs heeft echter ook zo zijn eigen pro-
blemen, in ernst en grootte vergelijkbaar met die
van het aanleren van de juiste spelling. Er ver-

schijnen onderhand meer boekjes voor kinderen
met leesmoeilijkheden dan gewone kinderboe-
ken. Het zorgverbredingsbeleid heeft ook niet
voor niets het lezen (het leesonderwijs) als priori-
teit gekozen. Het helpen voortgaan van de lam-
me, mag de blinde niet de weg versperren.

Ik zal een poging doen de consequenties van en-
kele spellingvereenvoudigingen voor het lezen in
te schatten. Dat dit nogal negatief uitvalt is wel-
licht te wijten aan mijn geringe ervaring met de-
ze spelling; misschien zie ik het gewoon te zwart.
Vooraf iets over het leesproces (uitvoeriger be-
handeld in mijn boekje *Het kinderboek als strui-
kelblok* Den Haag, NBLC, 1983).

De vlotte lezer onderscheidt zich, niet door ra-
zendsnel decoderen, maar door grote fixaties

trefzeker te plaatsen. In een fixatie wordt een aantal woorden als geheel waargenomen, waarbij voor het begrip relevante woorden in het centrum van de aandacht komen. Langere woorden krijgen eerder aandacht dan korte; het waarnemen van begin- of eindletters of van bepaalde lettercombinaties is daarbij soms al voldoende; bijvoorbeeld school. Alle woorden binnen een fixatie worden dus niet woord voor woord of letter voor letter gedecodeerd, maar de lezer geeft rechtstreeks betekenis aan de tekst. Omvang en uiterlijke verschijningsvorm van de woorden is daarbij van beslissend belang. Is de betekenis van een woord niet meteen duidelijk, of past de gedachte betekenis niet in de context, dan bekijkt de lezer het woord opnieuw — zoals ik in de eerste alinea beschreven heb. Tot zover de beschrijving van het lezen als psychologisch proces. Bij een spellingvereenvoudiging als voorgesteld zullen meer homonymen ontstaan. Enerzijds een voordeel: minder verschillende verschijningsvormen. Anderzijds een nadeel omdat de uiterlijke verschijningsvorm informatie geeft over de woordsoort. Aan het einde van een woord bijvoorbeeld, duidt ...dt, ...eette, ...aatte op een werkwoord. (In de methode Brinkkemper voor het aanvankelijk lezen worden de beide laatste vormen expliciet aangeleerd.) Voor dove kinderen zijn homonymen toch al een ramp; nu wordt het nog moeilijker.

hij lade de lade in
een hete dag, hij hete Jan.

Het gegeven dat in de nieuwe spelling veel vaker niet klankzuivere klinkers voorkomen, zal zeker veranderingen in het aanvankelijk leesonderwijs ten gevolge hebben.

Weergave van de spraakklank ch door g brengt een voor ons ongebruikelijke lettercombinatie met zich mee: sg naast elkaar duidt op twee verschillende lettergrepen — mis-greep, plas-gootje, vers-gebakken. Nu ontstaan er woordbeelden als: maatsgappelijk, besgouwen, versgroeit (bij het laatste woord mis je dan ook nog de d die op een verleden deelwoord wijst). Je moet dan subvocaliseren om te weten wat er staat: vers-groeit ????, o wacht, er staat: ver-sgroeit. Zijn het niet wat veel veranderingen ineens?

Problemen met segmenteren en dus met begrip kunnen ook ontstaan doordat het aantal vaste woordbeelden vermindert; VON-België wees daar ook al op. Lezers met geringe leeservaring en een

kleine woordenschat missen hun houvast: avont-opleiding, verbantrommel, tantemail, avontuur (homograaf), lantadel, spoetorder, dootop, brant-offer, rootagtig. Bekende lettercombinaties trekken eerst de aandacht (tante, topleiding) en wat dan aan letters overschiet geeft geen verheldering. De lezer moet opnieuw de juiste klemtoon zoeken en dat vertraagt het leesproces. Computergestuurde zetmachines maken nu al fouten met segmenteren; er zullen met deze spelling nog meer problemen ontstaan.

Het vereenvoudigen van de spelling van vreemde woorden helpt weinig als je het begrip niet kent. Ook dan weer trekken bekende lettercombinaties de eerste aandacht: hiasint, sirkus. Misinformatie dus.

Het woord joggert (in het lijstje van herschreven vreemde woorden, zie het artikel van Jan Berits) heb ik langdurig zitten bekijken, ik kon me er niets bij voorstellen. Totdat de vorm mij uitsluitend gaf: iemand die jogt. Toch niet helemaal tevreden (als het die betekenis heeft, hoort het woord in dat rijtje niet thuis) bleef ik piekeren. Toen werd het me duidelijk dat het hier niet om een spellingvereenvoudiging ging, maar om een spraakvoorschrift. Vont ik niet leuk.

Misschien acht ik de problemen te groot, de voordelen (voor het lezen?) te gering. Maar de auteurs benadrukken voornamelijk de gevolgen voor het spellingonderwijs; men spreekt niet over het gegeven dat de redundantie van het schriftelijk beeld van de tekst zal verminderen. De vraag is: Hoe snel verloopt het gewenningsproces bij ervaren en onervaren lezers (bijvoorbeeld de volwassenen die net middenin hun tweede alfabetiseringsproces zitten)? Komt de nieuwe spelling op den duur (als de nieuwe woordbeelden ingeslepen zijn) de leessnelheid en het leesbegrip ten goede? Is daar onderzoek naar gedaan? Zijn er nieuwe methoden voor aanvankelijk leesonderwijs nodig, of kan met eenvoudige aanpassingen volstaan worden? Moet men alle leesboekjes vervangen of alleen die voor het aanvankelijk lezen?

Deze vragen komen bij mij op omdat Spelling '85 zo sterk van de huidige verschilt. Van de spellingvereenvoudigingen die ik heb meegemaakt (onder meer het afschaffen van de naamvals-n, van de niet uitgesproken ch, van de ee en oo in open lettergrepen) houdt deze meer aan- en afleren in, dan welke andere ook.